

دانشگاه تربیت مدرس

گروه حقوق

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق بین الملل

موضوع پایان نامه:

ارزیابی فلسفه هدفمندی تحریم‌های شورای امنیت با تاکید بر

نتایج آن

نگارش:

بهمن محمودزاده

استاد راهنما:

دکتر حسن سواری

دی ۱۳۹۲

باسمه تعالی

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای بهمن محمودزاده مندولکائی تحت عنوان: ارزیابی فلسفه هدفمندی تحریم‌های شورای امنیت با تاکید بر نتایج آن را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد تأیید می‌کنند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما	دکتر حسن سواری	استادیار	
۲- استاد مشاور	دکتر سید قاسم زمانی	استادیار	
۳- استاد ناظر (داخلی)	دکتر مرتضی شهبازی نیا	دانشیار	
۴- استاد ناظر (خارجی)	دکتر پوریا عسکری	استادیار	
۵- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر مرتضی شهبازی نیا	دانشیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشکده و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

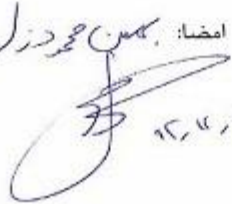
تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب بهمن محمودزاده مندولکانی، دانشجوی رشته حقوق بین الملل ورودی سال تحصیلی ۱۳۹۰ مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آئین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:

تاریخ: ۱۳۹۰/۱۱/۲۴

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموزان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته حقوق بین الملل است که در سال ۱۳۹۲ در دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر حسن سرشاری، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر سیدما سومی از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر توبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب بهمن محمدزاد دانشجوی رشته حقوق بین الملل مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: بهمن محمدزاد - شهردار

تاریخ و امضا:

۹۳، ۱۱، ۲۴

دانشگاه تربیت مدرس

گروه حقوق

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق بین الملل

موضوع پایان نامه:

ارزیابی فلسفه هدفمندی تحریم‌های شورای امنیت با تاکید بر

نتایج آن

نگارش:

بهمن محمودزاده

استاد راهنما:

دکتر حسن سواری

استاد مشاور:

دکتر سید قاسم زمانی

دی ۱۳۹۲

این اثر را به معلم و دوست ارجمندم

افشار

تقدیم می‌کنم؛

که اخلاق و صلح و دوستی از او آموختم

بر خود لازم می دانم از اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر حسن سواری و جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی که همواره در طول دوران تحصیل راهنمای بنده بوده و هستند تقدیر و تشکر نمایم؛

بجاست از استاد محترم، جناب آقای دکتر پوریا عسکری که با پذیرش داوری پایان نامه نظرات و نکات ارزشمندی را در تصحیح این پژوهش داشته اند، قدردانی نمایم؛

از خانواده ام بخاطر حمایت های بی دریغ شان بی نهایت سپاسگزارم؛

بر خود لازم می دانم از موسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهردانش و کلیه عزیزانی که مشوق و حامی من بوده اند تشکر و قدردانی کنم.

چکیده

همزمان با بکارگیری گسترده تحریم‌ها از سال ۱۹۹۰ در جهت حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، معایب آن هم به طور وسیع آشکار شد که از آن جمله متاثر شدن مردم بی‌گناه از آسیب‌های جمعی ناشی از این تحریم‌ها بود. این نقض گسترده حقوق مردم بی‌گناه موجب شد تا به نحوه اعمال تحریم‌ها اعتراض شود تا جایی که شورای امنیت با همکاری کشورها و نهادهای بین‌المللی دولتی و غیردولتی تصمیم به تغییر آن گرفتند. تغییری که منجر به خلق تحریم‌های هدفمند شد که تنها نگاه خود را به هدف خاصی معطوف می‌کند و سعی می‌نماید تا مردم عادی تا حد ممکن از آسیب‌ها در امان باشند.

تحریم‌های هدفمند با شیوه‌هایی همانند توقیف اموال، محدودیت‌های مسافرتی، مالی و تجاری هدفمند بکار گرفته می‌شوند که مزیت‌های بسیاری در مقایسه با تحریم‌های جامع اقتصادی دارند و توانسته‌اند بسیاری از عیوب تحریم‌های اخیر را برطرف سازند. اما اجرای این تحریم‌ها موجب چالش‌ها و مشکلاتی برای اشخاص شده است و اقسام متعددی از حقوق آنها، طبق قوانین داخلی و بین‌المللی را نقض نموده است که موجب انتقاداتی نسبت به این قبیل تحریم‌ها شده است. اجرای هر قسم از تحریم‌های هدفمند ذکر شده می‌تواند جنبه‌های متفاوتی از حقوق بنیادین بشر را تحت تاثیر قرار دهد. قرار دادن افراد در لیست تحریم‌ها بدون در نظر گرفتن دادرسی منصفانه موجب اعتراض کشورها و وارد شدن دادگاه‌های منطقه ای و اعمال نفوذ در تصمیمات شورای امنیت شده است. شورای امنیت هم در این راستا بر آن شده که به اصلاحات روی آورد تا هم حقوق بشر را ارج نهد و هم از کاهش اعتبار قطعنامه هایش جلوگیری به عمل آورد. در این نوشتار با تحلیل تحریم‌های هدفمند و اقدامات شورای امنیت در جهت اصلاح و بهبود آن، میزان موفقیت یا عدم موفقیت این نوع از تحریم‌ها در دفاع از حقوق بشر مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی: صلح و امنیت بین‌المللی، تحریم‌های هدفمند، حقوق بشر، شورای امنیت، توقیف اموال

بخش اول: کلیات و طرح تحقیق.....	۵
۱.۱. مقدمه.....	۵
۲.۱. بیان مسأله.....	۵
۳.۱. سؤال های تحقیق.....	۱۱
۴.۱. اهداف تحقیق.....	۱۱
۵.۱. فرضیه های تحقیق.....	۱۱
۶.۱. روش تحقیق و گردآوری اطلاعات و داده ها.....	۱۲
۷.۱. جنبه نوآوری و جدید بودن تحقیق.....	۱۲
۸.۱. سازماندهی تحقیق.....	۱۳
بخش دوم: مباحث نظری پیرامون تحریمهای شورای امنیت.....	۱۵
۱-۲- سیر تاریخی و مفهوم تحریمهای شورای امنیت.....	۱۶
۱-۱-۲- سیر تاریخی.....	۱۶
۱-۱-۱-۲- تحریم ها در منشور ملل متحد (شورای امنیت و ابزار تحریم).....	۱۷
۲-۱-۱-۲- روند و شکل گیری تحریمهای هدفمند.....	۲۰
۳-۱-۱-۲- نشست اینترلاکن اول و دوم.....	۲۲
۴-۱-۱-۲- نشست بن برلین.....	۲۳
۵-۱-۱-۲- نشست استکهلم.....	۲۴
۲-۱-۲- مفهوم و تعاریف.....	۲۵
۱-۲-۱-۲- تحریمهای جامع.....	۲۵
۲-۲-۱-۲- اصطلاح هدفمند یا هوشمند!.....	۲۷
۳-۱-۲- انواع تحریمهای هدفمند شورای امنیت.....	۲۸
۱-۳-۱-۲- تحریمهای تسلیحاتی.....	۲۹
۲-۳-۱-۲- تحریمهای تجاری هدفمند.....	۳۱
۳-۳-۱-۲- تحریمهای مالی هدفمند.....	۳۲
۴-۳-۱-۲- تحریمهای مسافرتی.....	۳۵
۴-۱-۲- محدودیت های شورای امنیت در اعمال تحریمهای هدفمند.....	۳۷
۱-۴-۱-۲- الزام شورای امنیت به رعایت حقوق بشر.....	۴۲
۲-۴-۱-۲- رویکرد جدید شورای امنیت نسبت به اعمال تحریمها(توسعه مخاطبان تحریمهای شورای امنیت).....	۴۹

- ۲-۲- مکانیسم‌ها و سازوکارهای نظارت بر هدفمندی تحریم‌ها..... ۵۰
- ۲-۲-۱- مکانیسم‌ها و سازوکارهای شورای امنیت ۵۰
- ۲-۲-۱-۱- رژیم کمیته‌های تحریم شورای امنیت ۵۱
- ۲-۲-۱-۲- قرار دادن و خارج کردن اشخاص از لیست تحریم‌ها..... ۵۴
- ۲-۲-۱-۳- دفتر بازرسی ۵۶
- ۲-۲-۱-۴- تیم نظارتی ۵۹
- ۲-۲-۲- نهادها و سازوکارهای تاثیرگذار خارج از شورا..... ۵۹
- ۲-۲-۲-۱- کشورها..... ۶۰
- ۲-۲-۲-۲- دیوان دادگستری اروپا..... ۶۳
- ۲-۲-۲-۳- دادگاه‌های ملی ۶۶
- ۲-۲-۲-۴- تدارک صلاحیت برای دیوان بین المللی دادگستری در بازبینی تصمیمات شورای امنیت..... ۶۹
- بخش سوم: آثار و پیامدهای هدفمندی تحریم‌های شورای امنیت ۷۲**
- ۳-۱- تحریم‌های هدفمند و حقوق بشر ۷۳
- ۳-۲- نکات قوت تحریم‌های هدفمند در برابر تحریم‌های جامع ۷۹
- ۳-۲-۱- معافیت‌ها..... ۸۱
- ۳-۲-۱-۱- تفاوت معافیت‌ها در تحریم‌های جامع و هدفمند..... ۸۲
- ۳-۲-۱-۲- نقش کمیته‌های تحریم در توسعه معافیت‌ها..... ۸۳
- ۳-۲-۲- موارد دوگانه..... ۸۵
- ۳-۲-۳- تحریم‌های مثبت ۸۷
- ۳-۳- تاثیر تحریم‌های هدفمند بر مردم عادی..... ۹۲
- ۳-۳-۱- زنان و کودکان..... ۹۲
- ۳-۳-۲- رعایت تمایز بین مردم عادی و اشخاص خاطی (اصل تفکیک)..... ۹۶
- ۳-۴- تحریم‌های هدفمند و نسل‌های حقوق بشر ۹۹
- ۳-۴-۱- نقض حقوق نسل اول بواسطه تحریم‌های هدفمند ۹۹
- ۳-۴-۱-۱- حق بر حیات..... ۱۰۰
- ۳-۴-۱-۲- حق بر آزادی حرکت..... ۱۰۰
- ۳-۴-۱-۳- حق بر دادرسی منصفانه بوسیله یک مرجع قضایی..... ۱۰۲
- ۳-۴-۱-۳-۱- ارتقاء شفافیت از سوی شورا در جهت حمایت از رسیدگی منصفانه ۱۰۳
- ۳-۴-۱-۳-۲- عکس العمل اتحادیه اروپا جهت حمایت از دادرسی منصفانه متعاقب رای کادی و البرکات..... ۱۰۴
- ۳-۴-۱-۴- حق بر مالکیت..... ۱۰۵
- ۳-۴-۱-۵- حق بر حیثیت و آبرو ۱۰۸

- ۱۱۰.....۳-۴-۱-۶- حق بر احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی.....
- ۱۱۲.....۳-۴-۲- نقض حقوق نسل دوم بواسطه تحریم‌های هدفمند.....
- ۱۱۲.....۳-۴-۲-۱- حق بر آموزش.....
- ۱۱۴.....۳-۴-۲-۲- حق بر مسکن.....
- ۱۱۴.....۳-۴-۲-۳- حق بر غذا.....
- ۱۱۹.....۳-۴-۲-۴- حق بر کار.....
- بخش چهارم: جمع بندی و نتیجه گیری..... ۱۲۱**
- فهرست منابع..... ۱۲۷**
۱. منابع فارسی..... ۱۲۷
۲. منابع لاتین..... ۱۳۰

بخش اول: کلیات و طرح تحقیق

کلیات و طرح تحقیق

در این فصل، با مقدمه‌ای بحث را آغاز نموده و کلیات طرح تحقیق را در قالب بیان مسأله، طرح سؤال‌ها، بررسی آثار، طرح فرضیه‌ها، تعریف مفاهیم عملیاتی، اهمیت و ضرورت، اهداف، سازماندهی، سازماندهی و روش گردآوری اطلاعات و داده‌های تحقیق را تبیین خواهیم نمود.

۱.۱. مقدمه

ذیلاً به طور جزئی بعد از ایجاد سیاست تحریم‌ها در صحنه بین‌المللی و شکست تحریم‌های جامع به خلق تحریم‌های هدفمند می‌پردازیم.

۲.۱. بیان مسأله

همزمان با پایان یافتن جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۵، جامعه جهانی برای حفاظت نسل بعدی از بلای خانمان سوز جنگ اقدام به ایجاد نهاد جدیدی در عرصه بین‌المللی نمود تا متعهد به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، توسعه و حقوق اساسی بشر شود.^۱ اما دیری نپایید که در عرض چند سال، بروز جنگ سرد میان دو بلوک شرق و غرب، موجب عقیم ماندن شورای امنیت در رویارویی با نقض‌های مکرر صلح و سیستم امنیت دسته جمعی مندرج در فصل هفتم منشور گردید.^۲ تعارضات ایدئولوژیکی که در طول چهار دهه بین ابرقدرت‌ها به وجود آمده بود، انتظارات از قدرت‌های بزرگ را به ناامیدی تبدیل کرد که خود با وجدان به اصول منشور احترام بگذارند و در سازمان ملل به همکاری بپردازند.^۳

جنگ سرد تاثیر عمیق خود را بر حقوق بشر گذاشت، بدین طریق که این جهان دوقطبی شده حامیان حقوق بشر را به دو دسته تقسیم کرد، و در نتیجه اختلافات و بحث‌های ایدئولوژیکی غربی‌ها از حقوق نسل‌اول حمایت کردند و شوروی و حامیانش از حقوق نسل دوم پیروی نمودند و راجع به آزادی‌های مدنی سوءظن قابل ملاحظه‌ای داشتند که موجب بر آن شد تا مجمع عمومی در سال ۱۹۸۶ به منظور تضمین

^۱. مقدمه منشور سازمان ملل متحد.

^۲. شایگان، فریده، عملیات حفظ صلح سازمان ملل متحد، موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، چاپ اول ۱۳۷۲، ص ۱۱.

^۳ Henkin, Louis, Law and War After the Cold War, Maryland Journal of International Law, Volume 15, Issue 2, Article 2, 1990, p 148.

دستاورد‌های مطلوب، حقوق نسل اول و نسل دوم را در دو میثاق جداگانه با مکانیسم‌های نظارتی متفاوت ارائه نماید.^۴

این وضعیت عدم تحرک و پویایی تا سال ۱۹۹۰ ادامه داشت تا اینکه در اواخر قرن بیستم جامعه جهانی شاهد تحولات شگرفی شد که بر روابط بین کشورها عمیقا سایه افکند. پایان جنگ سرد نظام دو قطبی حاکم بر جامعه جهانی را از بین برد. جنگ سرد در معنای کلاسیک، نه صلح بود نه جنگ که به مدت تقریبا نیم قرن بین قدرتهایی که با هم روابط عادی سیاسی داشتند و در گردهمایی‌ها با هم شرکت می‌جستند شکل گرفته بود.^۵ هرچند وجود سلاح هسته‌ای نوعی توازن قوا بین دو ابر قدرت شرق و غرب برقرار ساخته بود و مانع استفاده از تسلیحات گرم شده بود اما احساس وحشت عمومی را شدیدتر کرده بود.^۶ با پایان یافتن جنگ سرد و فروپاشی دیواری که این جنگ بین دو ابر قدرت شرق و غرب ایجاد کرده بود روابط در سطح بین‌المللی تغییر پیدا کرد و اتفاق آرا در شورا که لازمه هر نوع اقدامی به منظور حفظ و اعاده صلح بین المللی بود فراهم آمد. شورای امنیت سازمان ملل توانست جایگاه خود را بازیابد و به ایفای نقش خود بپردازد که موسسان سازمان ملل به اجرای آن امیدوار بودند.^۷ البته این مطلب مصداق این امر نیست که شورای امنیت کارایی کامل خود را از دست داده بود بلکه شورا از طریق دیپلماسی عمومی و با تلاش‌های دیپلماتیک دبیرکل، موفقیت‌هایی نیز در حل و فصل مسالمت آمیز اختلافات بدست آورد بود.^۸

پایان جنگ سرد شروع عصری نو بود که پدیده جهانی شدن ظهور کرد، «فرآیندی که اقتصاد جهانی را از یک اقتصاد مشتمل بر اقتصادهای ملی کل‌نگرانه^۹ که بر مبنای مزیت نسبی در سطح ملی ارتباط برقرار می‌کند، به اقتصادی تغییر داده است که در آن مجموعه‌ای از مزیت‌های رقابتی ایجاد می‌شوند، به شیوه‌ای که دیگر،

^۴.Walter, Franziska and others, Human Rights Manual, Guidelines for Implementing a Human Rights, Austrian Development Agency, p10.

^۵. آقایی، سید داوود، نقش و جایگاه شورای امنیت در نظم نوین جهانی، انتشارات سرای عدالت، پاییز ۱۳۸۸، ص ۲۶.

^۶. Reisman, Michael. W, International Law after the Cold War, Yale Law School Legal Scholarship Repository, 1-1-1990, pp 859-860.

^۷.Pascal Teixeira, The Security council at the dawn of the Twenty-first Century: To What Extent Is It Willing and Able to Maintain International Peace and Security?, UNIDIR/2003/36, P3.

^۸.Manusama, Kenneth, The United Nations Security Council in the Post-Cold War Era, Appling the Principle of Legality, Martinus Nijhoff Publishers, Volume 47, 2006, p2.

^۹. holistic

به دولت به عنوان یک واحد اجتماعی، اقتصادی و یا سیاسی وابسته نیستند.^{۱۰} جهانی شدن با ایجاد فضایی از وابستگی متقابل کشورها به همدیگر، اقتصاد و به تبع آن نیاز جوامع بشری به یکدیگر را از هر نقطه کره-زمین به نحو بی سابقه‌ای افزایش داده است.^{۱۱} این پدیده نوظهور حقوق بشر را نیز بی نصیب نگذاشته، حقوق بین الملل بشر جهانی شده فراتر از مرزها و فراتر از سازوکارهای دولت عمل می‌کنند. آنها به طور تقریبی در همه ی جوامع بخشی از گفتمان‌ها هستند که هم با نخبگان و رهبران و ستمدیدگان و هم با نهادها و جوامع سخن می‌گویند.^{۱۲}

تصور می‌شد که با خاتمه دوران جنگ سرد دوره‌ای آرمانی برای بشریت فراهم شده است که با این وفاق بین ملل، ساختن محیطی سرشار از صلح و هم‌نوایی پیش روی بشر قرار گرفته است، با نزدیک شدن جوامع و تمدن‌ها به یکدیگر در اثر جهانی شدن^{۱۳} و با اهمیت یافتن حقوق بشر که تا قبل از دهه ۱۹۹۰ موضوعی صرفاً مربوط به امور داخلی کشورها بود^{۱۴} برخورد دولت‌ها با شهروندان خود، حتی در قلمرو سرزمینی‌شان دیگر موضوعی داخل در صلاحیت انحصاری دولت‌ها به شمار نمی‌رفت و به عنوان یک مساله بین‌المللی و حقوق بین‌الملل تبدیل شد.^{۱۵} در این دوره صلح و ترقی در تاریخ بشریت رقم خورده و حقوق بشر به پیش می‌رود تا آرمان شهری که از دیرباز مورد انتظار بود خلق کند، به مدد ابداعات فنی جدید، فضائی مناسب برای رشد و توسعه اقتصادی گشوده شده شد^{۱۶} و حتی اگر نقض صلح و کشمکش بین کشورها و تخلف از حقوق بنیادین بشر رخ دهد سازمان ملل از دوره سکون در عصر جنگ سرد خارج شده و اجماع لازم را در

^{۱۰} شریفی طرازکوهی، حسین، حقوق بشر(ارزش‌ها و واقعیت‌ها)، نشر میزان، چاپ اول بهار ۱۳۹۰، ص ۲۶۵.

^{۱۱} اعلامیه جهانی هزاره سوم در این رابطه اشعار می‌دارد که: ما معتقدیم چالش اصلی که امروزه با آن مواجه هستیم این است که اطمینان حاصل کنیم جهانی شدن نیرویی مثبت برای تمام مردم جهان گردد. با وجود اینکه جهانی شدن امکاناتی عظیم ارائه می‌دهد، در حال حاضر عده محدودی از مزایای آن سود می‌برند و این در حالی است که هزینه آن بر دوش همگان سنگینی می‌کند.

^{۱۲} شریفی طرازکوهی، پیشین، ص ۲۶۸.

^{۱۳} البته روند رو به رشد جهانی شدن صرفاً به این معنی نیست که بشریت را به سوی سعادت و خوشبختی می‌برد و توسعه تمام و کمال حقوق بشر را فراهم می‌نماید. برای مطالعه بیشتر در این زمینه رجوع شود به: محمود منشی پوری و دیگران، تکوین حقوق بشر در عصر جهانی شدن، ترجمه و تدوین: مهدی ذاکریان، نشر پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، چاپ اول تابستان ۱۳۸۷

^{۱۴} Lopez-Jacoiste, Eugenia, The UN Collective Security System and its Relationship with Economic Sanctions and Human Rights, Max Planck Yearbook of United Nations Law, Volume 14, 2010, p9.

^{۱۵} پیری، حیدر، منافع ملی حیاتی در چارچوب حقوق بین‌الملل، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۹۲، ص ۲۰۱.

^{۱۶} فلسفی، هدایت‌الله، صلح جاویدان و حکومت قانون دیالکتیک همانندی و تفاوت، فرهنگ نشر نو، چاپ اول ۱۳۹۰، ص ۹۶.

شورای امنیت دارد تا به فصل هفتم منشور توسل جوید و ناقضین را محکوم، تنبیه و یا مانع اعمال خلاف و غیر انسانی آنها شود.

منشور ملل متحد در جهت حفظ و صلح امنیت بین المللی قبل از توسل به راهکار نظامی، برای تاثیرگذاری تصمیمات شورای امنیت تحریم ها را پیش بینی کرده است گرچه به خود اصطلاح تحریم اشاره نشده است اما به مصادیق آن مانند اقداماتی از قبیل قطع و کاهش روابط اقتصادی و غیر اقتصادی اشار شده است. می-توان گفت استفاده از گزینه نظامی اقدامی نهایی از عدالت تنبیهی برای کشوری است که از حاکمیتی دیگر آسیب دیده است که البته تنها به صورت دفاع از خود به شکل فردی یا جمعی برطبق قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد به منظور پاسخ به تهدید صلح یا امنیت بین المللی قابل تجویز می باشد. در مقابل گزینه نظامی، تحریم های تحمیلی علیه کشورهای خطاکار توسط شورای امنیت هرگز برچسب تنبیه نخورده اند گرچه عنصری از تنبیه را در خود دارند^{۱۷}؛ در عوض به عنوان اقداماتی پیشگیرانه یا اقدامی نظارتی اعمال می گردند.^{۱۸} چون که هدف تحریم اصلاح رفتار دولت، حزب، شخص یا نهاد مورد هدف می باشد که صلح و امنیت بین المللی را تهدید می کند و نه تنبیه یا به عبارتی دیگر مجازات آن. به همین خاطر رژیم تحریم ها باید متناسب با این اهداف اعمال شوند.^{۱۹}

از زمان شکل گیری سازمان ملل تا پایان جنگ سرد شورای امنیت تنها دو کشور رودزیای جنوبی^{۲۰} (زیمبابوه کنونی) و آفریقای جنوبی^{۲۱} را مورد تحریم قرار داد. تحریم های اعمالی علیه آفریقای جنوبی که به منظور جلوگیری از دستیابی رژیم حاکم به تجهیزات نظامی بود^{۲۲} موفقیت آمیز بود و موجب براندازی رژیم آپارتاید شد و در سال ۱۹۹۴ انتخاباتی منصفانه و آزاد در این کشور برگزار شد که این امر خوش بینی نسبت به تحریم ها را به عنوان ابزاری انسانی بالا برد و متعاقباً استفاده از تحریم ها به عنوان یک ابزار بالا گرفت گرچه

^{۱۷} حدادی، مهدی، "تحریم های بین المللی، ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرایی بین المللی"، اندیشه های حقوقی، سال اول، شماره سوم، بهار و تابستان ۸۲، ص ۱۰۹.

^{۱۸} Blum, Gabriella, The Crime and Punishment of State, Yale Journal of International law, 2013, vol. 38, Issue 1, p58.

^{۱۹} UN Doc. A/Res/64/115 General Assembly, Report of the Special Committee on the Charter of the United Nations and on the Strengthening of the Role of the Organization, 15 January 2010, p5.

^{۲۰} SC Res 232 (1966) and SC Res 253(1968).

^{۲۱} SC Res 418(1977).

^{۲۲} البته علاوه بر این هدف، اهداف ضمنی از قبیل حذف آپارتاید، ایجاد یک جامعه دموکراتیک و بهره مندی از حقوق برابر بین همهی شهروندان آفریقای جنوبی نیز در تصمیمات شورای امنیت مشاهده می شود.

تحریم‌ها به تنهایی عامل این موفقیت به شمار نمی‌رفت. بدین سان بعد از عصر جنگ سرد شورای امنیت فرصت را غنیمت شمرد و به طور فزاینده‌ای از تحریم‌ها استفاده کرد که همزمان آثار غیرانسانی آنها نیز نمود پیدا کردند» تحریم‌های اقتصادی همه جانبه اعمال شده بر علیه عراق (۱۹۹۱، ۱۹۹۰)، یوگسلاوی سابق (۱۹۹۲) و هائیتی (۱۹۹۴) به دلیل آثار فاجعه بار انسانی در این کشورها، اعتراضات گسترده‌ای را برانگیختند.^{۲۳} تحریم‌های اعمال شده علیه عراق که شدیدترین نوع تحریم‌ها نام گرفته^{۲۴} بعد از جنگ سرد اولین کشور مورد تحریم بود^{۲۵} موجب ایجاد فجایع انسانی مانند افزایش مرگ‌ومیر کودکان، افزایش فقر، کمبود آب و غذا و دارو و بسیاری بحران‌های دیگر شد، البته تاثیر تحریم‌ها از یک کشور به کشور دیگر متفاوت می‌باشد. مسئله تا آنجا پیش رفته بود که حتی کمیته‌ی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز به تاثیر عمیق تحریم‌ها بر حقوق شناخته شده در میثاق اعتراف کرد.^{۲۶} ناکامی زمانی نمود بیشتری پیدا کرد که برنامه نفت در برابر غذا برای حمایت از مردم با شکست روبرو شد و این برنامه بیشتر در جهت قدرت گرفتن کشور عراق بود تا راه‌حلی برای حمایت از مردم غیرنظامی. تحریم‌های اعمال شده علیه این کشورها این باور قدیمی را که تحریم ابزار مناسبی جهت جایگزینی به جای جنگ می‌باشند را تغییر داد. معافیت‌های انسان‌دوستانه به منظور دفاع از مردم که در تحریم‌های جامع علیه عراق در نظر گرفته شده بودند در حمایت از غیرنظامیان ناکافی بودند.^{۲۷}

متعاقب اعتراضات به شورای امنیت در نحوه عملکرد و نقض حقوق بشر که در نتیجه استفاده از تحریم‌های جامع یا سنتی حاصل می‌شد، تقاضای بسیاری به منظور اصلاح در تحریم‌ها مطرح شد که به جای هدف قرار دادن مردم و اشخاص عادی، اشخاص و نهادهای متخلف و مسئول، شناسایی و مورد هدف قرار گیرند تا هم متخلف از عمل خود بازداشته شود و هم اشخاص بی‌گناه در امان قرار گیرند. در پاسخ به این اعتراضات

^{۲۳}. ممتاز، جمشید، «انطباق تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت با حقوق بشر و حقوق بین الملل بشردوستانه»، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۳۸، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۷، ص ۳۴۳.

^{۲۴}. Simons, Geoff, *Imposing Economic Sanctions: Legal Remedy or Genocidal Tool?*, Pluto Press, 1999, p 169.

^{۲۵}. Ellen O Connell, Marry, "Debating the Law of Sanctions", *European Journal of International Law (EJIL)*, Vol. 13, NO. 1, 2002, p67.

^{۲۶}. Committee on Economic, Social and Human Rights, General Comment No. 8, 1997. The relationship between economic sanctions and respect for economic, social and cultural rights.

^{۲۷}. Graf Sponeck, H. C, *Sanctions and Humanitarian Exemptions: A Practitioners Commentary*, *European Journal of International Law (EJIL)*, Vol. 13, No.1, 2002, p 82.

شورای امنیت از سال ۱۹۹۷ به بعد به تدریج به تحریم‌های هدفمند روی آورد و در آوریل ۲۰۰۰ یک گروه کاری غیررسمی را جهت ارتقا و بهبود تحریم‌ها ایجاد کرد تا اهمیت دفاع از حقوق بشر در اعمال تحریم‌ها را در دستور کار خود قرار دهد.^{۲۸} همزمان با شورای امنیت، کشورها، مجامع آکادمیک و نهادهای غیر دولتی نیز اقدامات جدی را به منظور هدفمند نمودن تحریم‌ها در جهت کمک به شورای امنیت در پیش گرفتند. تحریم‌هایی که تنها رهبران و نهادهای سیاسی و سازمان‌هایی را هدف قرار می‌دهند که ظن قوی وجود دارد که مسئول رفتارهای متخلفانه می‌باشند، به نحوی که دارای مکانیسم نظارتی بهتری نسبت به تحریم‌های جامع می‌باشند و همزمان آسیب‌های اجتماعی بر مردم را به حداقل برسانند. این نوع از تحریم‌ها بعد از حوادث تروریستی یازده سپتامبر دچار تحول شده‌اند و نیروهای تروریستی را هم هدف قرار داده‌اند. تحریم‌هایی که محدوده‌ای از اقدامات از قبیل تحریم‌های تسلیحاتی، ممنوعیت‌های مسافرتی و محدودیت‌های مالی و دیپلماتیکی را شامل می‌شوند.

تحریم‌های هدفمند و اعمال آنها بسیاری از انتقادات مربوط به تحریم‌های جامع را پوشش دادند و سعی نموده تا از حقوق بنیادین بشر و مردم عادی حفاظت به عمل آورد، اما به مرور زمان ضعف‌های این نوع از تحریم‌ها هم آشکار شد از اعتراض به شورای امنیت تا شکایت به دادگاه‌های حقوق بشری برای اثبات ناعادلانه بودن آنها و تقاضا برای لغو آنها. اقداماتی که جهت اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت و دفاع از اهداف آنها، حقوق افراد را زیر پا گذاشته و از هدف خود در دفاع از حقوق بشر و کرامت انسانی فاصله دارد. به علاوه بعضی از مسائل از قبیل حق بر حیات، حق بر غذا و سایر حقوق که در تحریم‌های جامع به طور گسترده نقض شدند در تحریم‌های هدفمند محل بحث می‌باشند چه اینکه ایجاد محدودیت برای بعضی از کالاها که ماهیت استعمال دوگانه نظامی و غیر نظامی دارند نیز در فهرست کالاهای مورد تحریم گزینشی قطعنامه‌های شورا می‌باشد. لذا شورای امنیت در پاسخ به نگرانی‌ها، سعی نموده تا شیوه‌هایی را برای اصلاح در تصمیماتش انعکاس دهد.

^{۲۸}. بطرس بطروس غالی دبیر کل سابق سازمان ملل مدتها قبل در سال ۱۹۹۵ نسبت به عواقب تحریم‌های جامع ابراز تردید کرده بود و خواستار مکانیسمی از اصلاح و نظارت بر عملکرد آنها شده بود.

۳.۱. سؤال های تحقیق

سؤال اصلی تحقیق

۱. چرا شورای امنیت سازمان ملل متحد در اعمال تحریم های جامع علیه کشورهای خاطی تجدید نظر کرده است و آیا این تجدید نظر و اتخاذ رویکرد (تحریم هدفمند) توانسته است مقصود آن را برآورده کند؟

سوالات فرعی:

- ۱- آیا شورای امنیت در اعمال تحریم ها با محدودیت روبروست؟
- ۲- نهادهای خارج از حوزه شورای امنیت همانند کشورها و دادگاه های منطقه ای چه تاثیری می توانند در اجرای تحریم های هدفمند داشته باشند؟

۴.۱. اهداف تحقیق

با توجه به مباحث گفته شده و سوابق امر در این پروژه اهداف زیر دنبال می شود:

۱. توصیف اصول، مبانی و تاریخچه تحریم های هدفمند در ادبیات حقوقی و نظام بین الملل.
۲. شناخت و جایگاه مفاهیم و اصطلاحات مربوط به تحریم های هدفمند و انواع اعمالی این نوع از تحریم ها همراه با میزان موفقیت هریک از آنها.
۳. بررسی دلایل ورود دادگاه های منطقه ای به تصمیمات شورای امنیت و خطرات احتمالی که ممکن است این رویه برای حفظ صلح و امنیت بین المللی به وجود آورد و همچنین ارتباط آن با حقوق بشر.
۴. بررسی الزام شورای امنیت به رعایت حقوق بشر و محدودیت های شورا در اعمال تحریم ها.
۵. سنجش تحریم های هدفمند در دفاع و نقض حقوق بشر.

۵.۱. فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی تحقیق:

۱. شورای امنیت خلط سرنوشت دولت خاطی و اتباع آن و در نتیجه اتخاذ تصمیمات زیانبار علیه هردوی آنها را خلاف موازین انسانی تشخیص داده لذا درصدد ارائه راه حل برای تفکیک این دو برآمده است و توانسته است تا حدودی به این مقصود خود دست یابد.

فرضیه های فرعی: